

Doç. Dr. Neslihan Sönmez

Eyüp / Defterdar Saliha Sultan Çeşmesi Restitüsyonu ve Koruma Değerlendirme Önerisi

Doç. Dr. Neslihan Sönmez
Yıldız Teknik Üniversitesi
Restorasyon Anabilim Dalı

1-Saliha Sultan Çeşmesi'nin bulunduğu ve İmar Planında park olarak düzenlenmesi öngörülen alan

1 Mehmet Mermi Haskan. *Eyüpsultan Tarihi*, ilaveli ikinci baskı, İstanbul, Eyüpsultan Belediyesi, 1996, s.7.

cit, 114 türbe, 22 tekke, 11 medrese, 30 mektep, 13 namazgâh, 10 kütüphane, 2 imaret, 4 karakol, 30 sahilsaray, 10 hamam, 11 sebil, 127 çeşme inşa edildiğini kaydederken⁽¹⁾, sivil mimarlık ürünlerinin yoğunluğu ve önemini de belirtmektedir.

Dini merkezin mistik etkisine ayrı bir çekicilik katan unsurlar arasında yer alan Eyüp'teki 127 çeşme; diğer tüm çeşmeler gibi sokak, meydan ve avluları mimari açıdan ölçülendiren, perspektifi zenginleştiren birer vista noktası ve sosyal kaynaşma mekanı olmuş; temel işlevi yanında Osmanlı halkının alışveriş, gezinti, sohbet gibi amaçlarla biraraya toplandıkları bir odak haline gelmişlerdir. Ancak günümüzün değişen yaşam koşullarında hem işlevlerini, hem kentsel dokunun değişmesi sonucu çevreleriyle olan ölçülü ve etkileyici ilişkilerini yitirdiğini izlediğimiz yapı türlerinin de başında geliyorlar. Bu olguya tipik bir örnek olarak Defterdar'daki Saliha Sultan Çeşmesi'ni sunmak ve acilen Eyüp beldesinin tarihsel çevre koruma çalışmaları kapsamında ele alınması zorunluluğuna değinmek istiyorum. Çünkü hem çeşmenin durumu, hem de restorasyon öncesinde gereken tarihsel, estetik ve teknik araştır-

maların yapılmış olması nedeniyle, artık koruma uygulamasına geçilecek aşamaya gelinmiştir.

Bu noktaya ulaşmayı, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Dekanı ve Sanat Tarihi Bölüm Başkanı Sayın Prof. Dr. Örcün Barışta'ya borçluyuz. Kendini tüm İstanbul çeşmelerinden sorumlu sayıp büyük bir hızla yayına dönüştürdüğü ve kurtarılmasına çalıştığı çeşmeler arasında Saliha Sultan Çeşmesi'ni de katmış olmasını, Eyüp'ün ve yapının bir şansı olarak görmek gerekiyor. Çevresindeki zemin, neredeyse saçak kotuna kadar yükseldiği için hemen ekibiyle (1996 yazında) kazı çalışmalarını başlatmış; bu sırada sürekli zemin suyu ile uğraşmak zorunda kalmasına rağmen, sağlıklı bir rölovenin elde edilmesini ve yapının mimari özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Çeşme şu anda yine su içindedir. Bu nedenle hazırladığımız restitüsyonda kullanılan bu veriler, kazı sonucunda elde edilen rölove ve görsel malzemeye dayanmaktadır.

Saliha Sultan'ın yaptırdığı çeşmeler dizisinin bir halkasını oluşturan Eyüp'teki çeşmenin tanıtımına ve koruma sorunlarına geçmeden önce, Saliha Sultan'ın tarihsel kimliği ile Osmanlı mimarisine, özellikle de çeşme ve sebil mimarisine katkılarına değinmek istiyorum.

Bilindiği gibi çeşme ve sebiller, 18. yüzyıl Osmanlı mimarisindeki yeni yaklaşımların, klasik dışı bezeme yöntemlerinin uygulama alanı bulduğu en önemli yapı türlerindedir. Bir yandan Batı meydanlarındaki heykellerin karşılığı gibi düşünülebilecek bağımsız meydan çeşmeleri inşa edilirken; bir yandan da –klasik unsurla birlikte kullanılan Lale Devri veya diğer yabancı üsluplardaki süslemeler nedeniyle- çeşmelerin estetiğinde önemli değişimler görülür. Yüzeylerin bir dantel gibi işlenmesi belki de kadınlara hoş geldiğinden, dönemin önemli çeşme ve sebillerini inşa ettirenler içinde, hayır yapmak için bu

2-Çevresindeki zemin kotunun yükselmesi sonucu çukurda kalmış olan Salih Sultan Çeşmesi'nin genel görünüşü

3-Çeşmenin ön yüzü (güney cephesi) ve doğu ucuna eklenmiş olan su terazisi

yolu seçen pek çok sultan adı biliyoruz. Kadınların çeşme yaptırma eğilimleri daha sonraki dönemlerde de geçerli olmuş ve su mimarimiz ...Hanım, ...Kadın, ...Sultan, ...Valide Sultan adlarını taşıyan çeşmelerle zenginleşmiştir.

II. Mustafa'nın eşlerinden (kadınlarından)⁽²⁾ biri olan Saliha Sultan da, Osmanlı sarayının çeşme yaptıran kadınları arasında, önemli isimlerden biridir. 1695 yılında Padişah olup 1703'de Edirne olayı ile tahttan indirilen II. Mustafa'nın annesi Valide Sultan tarafından saraya alınmış⁽³⁾ ve padişahın eşi olduktan sonra 1696 yılında I. Mahmut'u doğurmuştur. II. Mustafa'nın tahttan indirilmesiyle, Şehzade Osman'ın annesi olan Şehsuar Sultan'la birlikte Eski Saray'a gönderilmiş ve 1730'daki Patrona Halil İsyanı'nda III. Ahmet de tahttan indi-

- 2 M.Çağatay Uluçay, Padişahların Kadınları ve Kızları, 3. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek kurumu Yayınları VII. Dizi-Sa. 63b, Ankara 1992, S.73.
- 3 H. Örcün Barışta. İstanbul Çeşmeleri-Azapkapı Saliha Sultan Çeşmesi, T.C., Kültür Bakanlığı Yayınları/1970. Yayınlar Dairesi Başkanlığı Tanıtma Eserleri Dizisi/65, Ankara 1995, s.3.

4-Ön yüzdeki iki yekpare parçalı kemer ve kilit taşı üzerindeki rozet.

5-Çeşmenin H. 1118/M.1735 tarihli mermer kitabesi.

4 Barışta, a.y.; P.Ç.İnciciyan, 18. Asırda İstanbul. İstanbul Fethi Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayınları: 43, İstanbul 1976, s.50. Ancak Saliha Sultan'ın ölüm tarihi ve gömüldüğü yer konusunda bazı yayınlarda değişik bilgiler vardır. Örneğin İbrahim Hilmi Tanışık, İstanbul Çeşmeleri II - Beyoğlu ve Üsküdar Cihetleri, T.C. Maarif Vekillliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü Seri:II, Sayı:3 İstanbul 1945, s.65, 75'de H.1150/M. 1737 yılında öldüğü ve Nuruosmaniye Türbesi'ne gömüldüğü,

rilince Valide Sultan olarak tekrar Topkapı Sarayı'na getirilmiştir. Oğlunun hükümdarlığı sırasında 9 yıl yaşayarak 1739 yılında ölmüş ve Yeni Cami arkasındaki Cedid Havatin Türbesi'ne gömülmüştür.⁽⁴⁾

Çocukluğunu Haliç'in Perşembe Pazarı kesimindeki mahallelerde geçirdiği bilinen Saliha Sultan'ın hayır eserlerinden çoğu, bu bölgeye olan özel ilgisini gösterecek şekilde, Azapkapı semtindedir. 1731 yılındaki büyük Galata yangınının ardından Arap Camii'ni onartmış ve bir şadırvan eklenmesini sağlamış⁽⁵⁾; sebilinin bitişiğinde bulunan ve Türk sivil mimarisinin önemli örneklerinden olup 1958 yılında yıktırılan Azapkapı Valide Sultan Mektebi'ni⁽⁶⁾ yaptırmıştır. Ayrıca Hadikat'ül Cevami'ye dayanarak, Üsküdar Nuhkuyusu civarında yer

alan harap durumdaki Alaca Minare Mescidi'ni yeniden yaptırdığını ileri süren bazı yazarlarda⁽⁷⁾ vardır. Ancak biz, günümüze gelmeyen bu mescidin Saliha Sultan'la bir ilgisi olmadığı ve Galata'daki Alaca Mescid ile karıştırıldığı kanısındayız. 16. yüzyıl bilgilerinden Zembilli Ali Efendi tarafından inşa ettirilen ve Tersane Caddesi ile Üsküfçü Sokağı'nın kesiştiği köşede bulunan Alaca Mescid⁽⁸⁾, 1957'de yıktırılmıştır. Düşüncemiz kaynaklarla doğrulanmadığı halde, Saliha Sultan'ın esaslı bir onarım yaptırmasına uygun düşen mescid ancak bu olabilir.

Saliha Sultan Azapkapı semtini imar çabaları içinde, günümüze ulaşan en ünlü yapı Azapkapı Çeşmesi/Valide Sultan Sebili/Galata Çeşmesi gibi adlarla da bilinen ve büyük olasılıkla Başmimar Kayserili Mehmed Ağa⁽⁹⁾ tarafından yapılmış olan 1732 tarihli Saliha Sultan Çeşmesi'dir. Dönemin tipik özelliklerinin ustaca yorumlandığı ve çeşitli yayınlara konu olmuş⁽¹⁰⁾ bu çeşmesebil, Sokollu Mehmet Paşa Camisi ile Çifte Hamamı'nı (Yeşildirekli Hamam) sanki bir külliye tamamlamak amacıyla konumlanmış gibidir.

Lale Devri öncesi, Lale Devri ve sonrasını yaşayarak hükümdarlardan daha uzun bir süre sanatçı çevreleri gözleme olanağı bulan, bu birikimden yararlanarak eserleri için sarayın en iyi ustalarını seçebilen Saliha Sultan'ın kendi adına veya saray çevresindeki hizmetlilerine emir vererek yaptırdığı diğer 4 çeşme ise Silivrikapı'da Sitti Hatun Camisi karşısındaki 1725 tarihli, klasik üsluplu Saliha Sultan Çeşmesi⁽¹¹⁾; Tophane'deki Kadiri Dergâhı'nın avlu kapısı bitişiğindeki 1731 tarihli, meyve tabağı motifleriyle bezeli Saliha Sultan/Topçubaşı İsmail Ağa Çeşmesi⁽¹²⁾; Kazancı Yokuşu'ndaki 1732 tarihli Hafız Ahmet Paşa Çeşmesi⁽¹³⁾ ile Eyüp/Defterdar'daki, bildiri konumuz olan 1735 tarihli ve yine klasik üsluplu Saliha Sultan Çeşmeleri'dir.

Defterdar'daki Çeşme, Saliha Sultan'ın emriyle Kethüdası Lâ'li Hacı Mustafa Efendi tarafından inşa ettirilmiştir. Her satırı üç mısradan oluşan 5 beyitlik mermer kitabesinin son mısrasında H.1148 tarihi kayıtlıdır(14). Dış boyutları yaklaşık 3.50 x 3.60 m. olan tek yüzlü bir duvar çeşmesidir. Eski haritalardan, bulunduğu bölgenin bitişik düzenli yoğun bir yerleşme dokunuşa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Şimdi ise çevresindeki yapıların tümü kaldırılmış, Haliç Köprüsü'nü genişletme çalışmalarının sürdürüldüğü geniş bir şantiye alanının ortasındaki çukurda yapayalnız, kurtarılmayı bekliyor.

Çeşmenin planı, duvarların birbiriyle dik kesiştiği düzgün ve tanımlı bir geometrik formda olmayıp, karaye yakın bir paralelkenara benzetilebilir. Ancak ön ve arka cephelerle bunlara dik olmayan yan cepheler birbirine tam paralel değildir. Bu biçimin, yan yana dizili evlerin bulunduğu bir sokaktaki arsanın formuna uymak zorunluluğundan kaynaklandığı açıktır. Ön yüzü kesme küfeki, diğer cepheleri moloz taş duvarla inşa edilmiş; 1.90 x 2.35 m. boyutlarındaki su deposunun üzeri aynalı bir tuğla tonozla örtülmüştür. Ön cephe dışındaki yüzlerinde, sonradan etrafına yapılan evlerin duvarlarına ait geç devir tuğlaları görülmekte olup, kazı sırasında kuzey cephesine bitişerek yapılan evin temelleri, zemin döşemesi ve hela kalıntıları çıkarılmıştır.

Güney yüzünde, beden duvarlarından öne taşan iki ayakla sınırlı klasik bir çeşme cephesi düzenlenmiş; yan duvarların kalınlığı kadar bir kısmın geride kalması ve sadeliğiyle bu alanın önemi vurgulanmıştır. Çeşme yüzünde 1.30 m. açıklıklı ve merkezleri üzenği kotundaki açıklığın beşe bölünmesiyle elde edilen teğetli bir kemer vardır. Ayaklardan 2 cm. kadar geri yüzde olan bu kemer -ilginç bir şekilde- örülerek değil, yekpare iki parçadan yapılmış ve yukarı doğru taşan kilit taşının üzerindeki çıkıntıyla,

6-Sütunçenin üzerindeki kum saati kalıntısı.

7-Su terazisinin genel görünümü ve merdiven taşları.

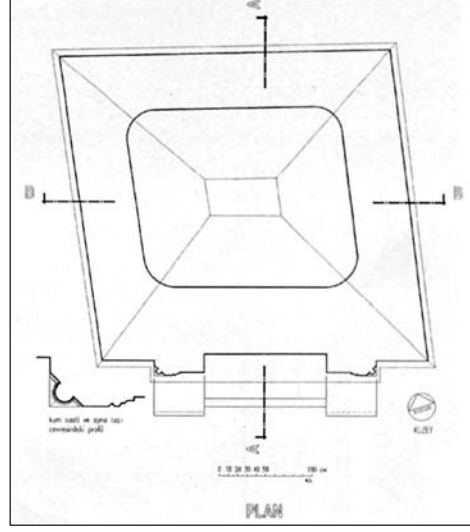
kaplama ile bütünleşmesi sağlanmıştır. Kilit taşı üzerinde (çok aşınmış olmasına rağmen), kalan izlerden restitüsyonda çizilmiş motifte olduğu anlaşılan bir rozet vardır.

Kemerin bitiminden sonra küfeki duvar ile hemiyüz olacak şekilde yerleştirilen kabartma yazılı beyaz mermer kitabe, her biri üçe bölünmüş, dört sıra kartuşla bezelidir. Alt sırada-

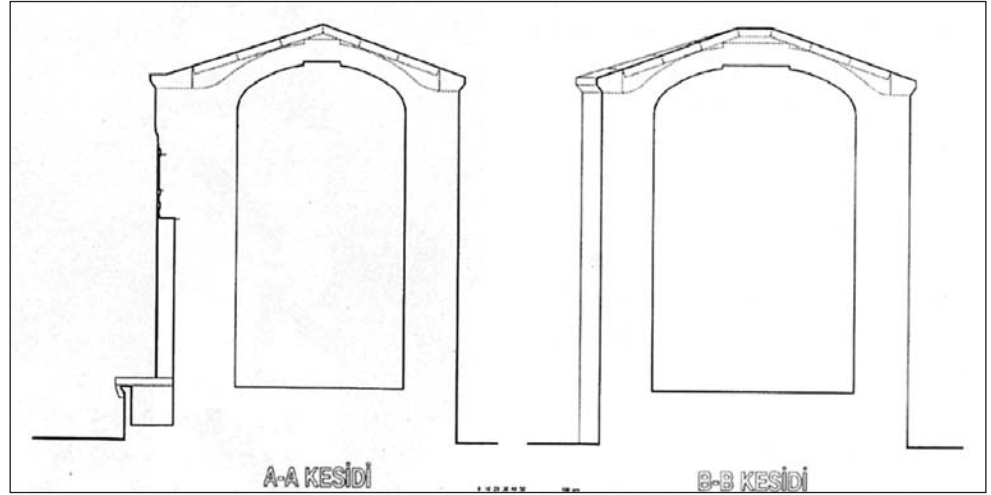
M. Orhan Bayrak, *İstanbul'da Gömülü Meşhur Adamlar (1453-1978)* Türkiye Anıtlar Derneği İstanbul Şubesi Yayını No: 5, İstanbul 1979, s.26'da Yeni Valide Cami Arkasında ki Turhan Sultan Türbesi'ne; Uluçay, a.g.e., s.73 ve Haluk y. Şehsuvaroğlu, *Asırlar Boyunca İstanbul*, Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, Tarihsiz, s.205'de ise Yeni Cami Türbesi'ne gömüldüğü yazılıdır.

- 5 Semavi Eyice, "Arap Camii" *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt: 1, İstanbul 1993, s.294-295.
- 6 Behçet Ünsal, "İstanbul'un İmarı ve Eski Eser Kaybı", *Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeler II*, DGSA. Türk Sanat Tarihi Enstitüsü, İstanbul 1969, s.6-62.
- 7 Uluçay, a.g.e., s.73; M. Baha Tanman, "Alacaminare Tekkesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt: 1, İstanbul 1993, s.174-175.
- 8 Reşad Ekrem Koçu, "Alaca Mescid", *İstanbul Ansiklopedisi*, I.Cild, İstanbul 1958, s.574.
- 9 Muzaffer Erdoğan. *Lâle Devri Baş Mimarı Kayseri'li Mehmed Ağa*, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Neşriyatı: 48, İstanbul 1962, s.10.
- 10 Barışta, a.g.e.; Koçu "Azabkapusu Çeşme ve Sebili", *İstanbul Ansiklopedisi*, Üçüncü Cild, İstanbul 1958, s.1679 – 1683; Anonim. *Azapkapı Çeşmesi*, İstanbul İstanbul Belediyesi Sular İdaresi

EYÜP / DEFTERDAR
SALİHA SULTAN ÇEŞMESİ RESTİTÜSYONU

EYÜP / DEFTERDAR
SALİHA SULTAN ÇEŞMESİ RESTİTÜSYONU

Müdürlüğü, 1954; İzzet Kubaracılar. *İstanbul Sebilleri*, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı, 1938, s.35; Tanışık. a.g.e., s.73-75.

11 İbrahim Hilmi Tanışık, *İstanbul Çeşmeleri I* – İstanbul Ciheti, T.C., Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü Seri:II, Sayı: 3, İstanbul 1943, s.130-131; Barışta, a.g.e., s.5,7.

12 Tanışık. *İstanbul Çeşmeleri II*, s. 63-65; H. Örcün Barışta. *İstanbul Çeşmeleri* – *Beyoğlu Cihetindeki Meyva Tabagı Motifleriyle Bezenmiş Tek Cepheli Anıt Çeşmeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları / 1318, Tanıtma Eserleri Dizisi/39, Ankara 1991, s.26.

13 Barışta. *Salıha Sultan Çeşmesi*, s. 8-9; Naci Yüngül. *Taksim Suyu Tesisleri*, İstanbul, İstanbul Belediyesi Sular İdaresi Müdürlüğü, 1957, s.60; Tanışık, a.g.e., s.73.

14 Tanışık, *İstanbul Çeşmeleri I*, s. 148-151.

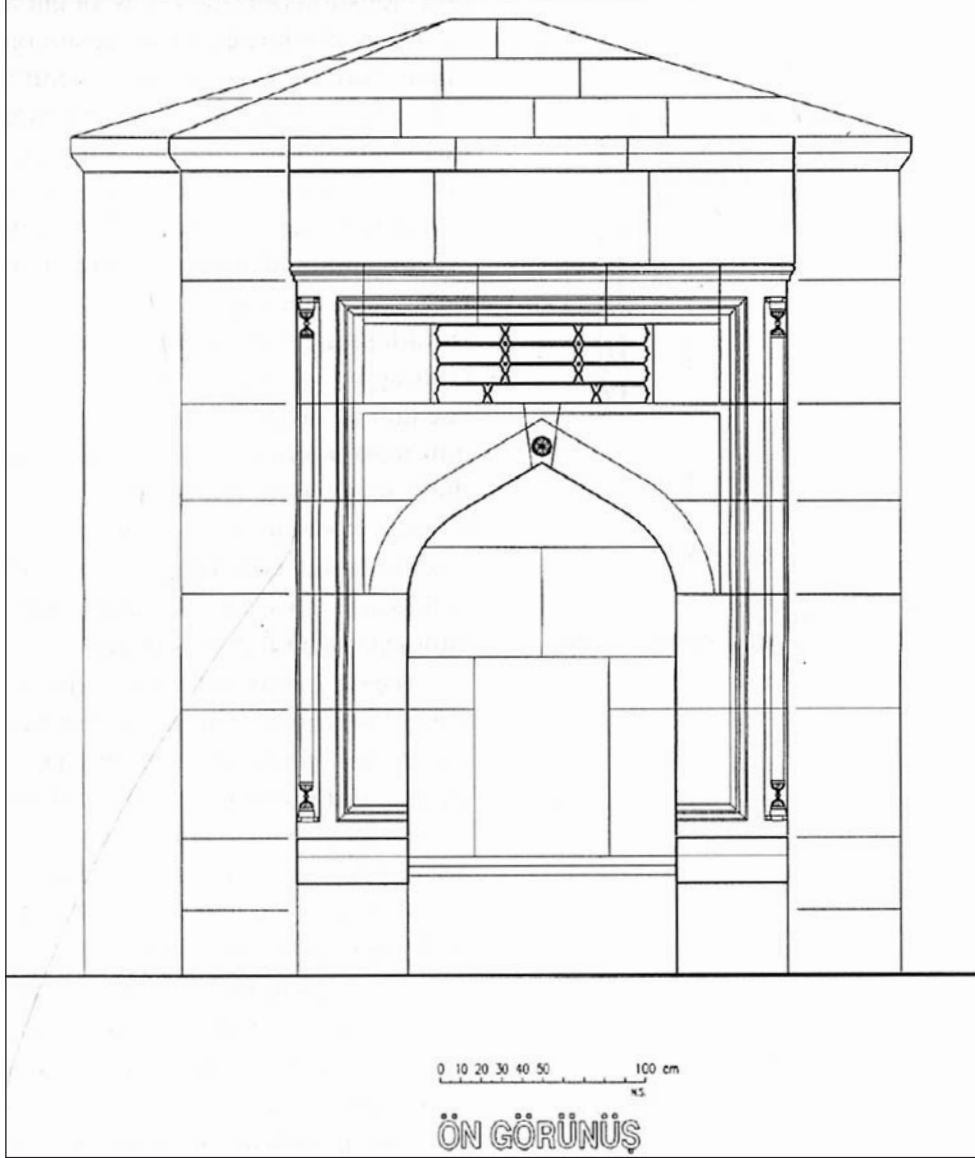
EYÜP SULTAN
SEMPOZYUMU

oturtulması gibi bir özelliğe rastlanmadığından, kazı ekibindeki bazı araştırmacıların çocuklar için taşlardan birinin alçak yerleştirildiği yolundaki görüşlerine katılmıyor; silmenin ayaklarının iç yüzüne doğru dönerek bitirildiğini düşünüyoruz. Bu kanımızı güçlendiren verilerden biri, silmenin dışında yer alan sütunçelerin kum saati ile sona erdiğini belirten ve ayakların yalnızca batı-üst ucunda kalıntısını gördüğümüz motiftir. Beden duvarlarından çıkıntılı olan yüzün köşelerindeki sütunçeler üstte kum saatiyle bitişine göre altta da aynı esprinin tekrarlanması gerekir. Böyle bir tasarım ise -çeşme ve diğer tüm yapılarıdaki uygulamalarda- ara silmenin ters yöne döndürülmesiyle bitirilmektedir.

ki orta kartuş yanlardakinden daha geniş, üstteki üç sıranın kartuşları ise birbirine eşittir. Aralarında 6 dilimli kabartma papaty motifleri vardır.

Ayaklarının ortasındaki klasik profilli silme, cephede, kitabenin üst sınırını belirleyen bir çerçeve oluşturur. Halen zemin kotu ile birlikte teknenin kotu da yükselmiş olduğu için; hem dinlenme taşlarının özgün yerleşim düzeni (biri diğerinden daha yüksek olacak şekilde) değişmiş, hem de bu silme kesintiye uğrayarak nasıl bitirildiğiyle ilgili veriler yok olmuştur. Restitüsyon için incelenen aynı veya değişik dönem çeşmelerinin hiç birinde dinlenme taşlarının farklı kotlara

Kazıya başlandığında ön yüzü kemerin üzengi kotuna, diğer yüzleri ise neredeyse saçak kotuna kadar toprağa gömülmüş olan çeşmenin saçak profilinin nasıl olduğuyla ilgili bir iz bulunamadığı için, restitüsyonda, klasik dönem çeşmelerinde sık rastlanan biçimde bir profil önerilmiş ve su deposu tonozunun da -yine benzer örneklerde olduğu gibi- dört yöne eğimli bir kırma çatı formunda, küfeki taş ile kaplandığı düşünülmüştür. Bu çatı biçimi, zaman içinde çeşmenin cephelerine bitişen ve ondan daha yüksek olan evler yapıldığında, mutlaka sorun yaratmış olmalıdır.

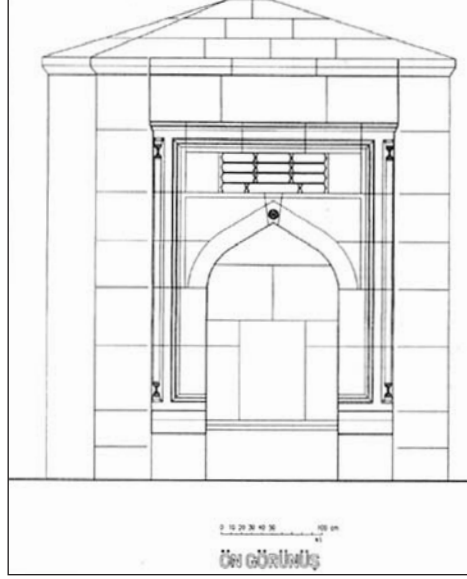

Çeşmenin güneydoğu köşesine (yapımından ne kadar sonra olduğunu bilmediğimiz bir tarihte) güney ve doğu yüzlerinden çıkıntılı olup, tonozun üzerine oturan bir su terazisi eklenmiştir. Taş-tuğla almalı duvarlı ve kare kesitli olan terazi, zeminden yukarı doğru kesiti küçülerek/incelemek devam eder. Batı yüzünde, gövdeden taşkın olan terazi taşına ulaşmayı sağlayan zigzakkı yerleştirilmiş, bazıları kırık ve bazıları yenilenmiş konsol merdiven taşları vardır. Bu yapı nedeniyle doğu sütunçesi ile üzerindeki kum saati kapanmış ve çeşmenin estetik bütünlüğü zarar görmüş olmakla

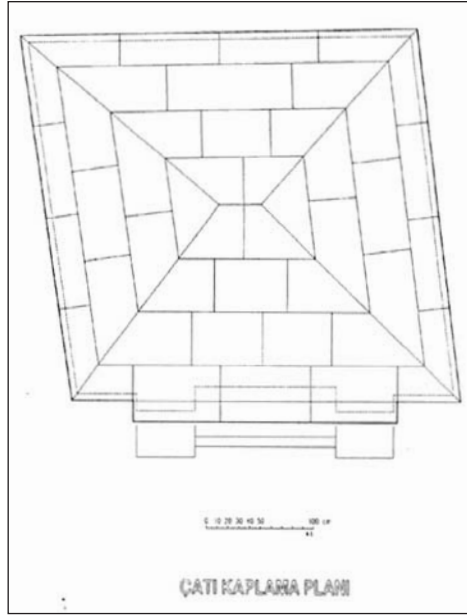
beraber; su terazisinin de evreleri gösteren tarihsel bir belge niteliği taşıdığını, koruma uygulamasında kaldırılmaması gerektiğini düşünüyoruz.

Çeşmenin korunması için yapılması gereken ilk iş -bugün bile su içinde bulunan yapının- zemin suyundan kurtarılmasıdır. Sayın Barışta'nın kazı döneminden beri kesmek için mücadele ettiği bu suyun deniz suyu olabileceği düşünüldüğünde, uzaklaştırılması için, geçici boşaltma işlemleri ile yetinilemeyeceği açıktır. Bu nedenle koruma kararlarını doğrudan etkileyen bir sorundur ve müdahale için önümüzde iki yol vardır:

EYÜP / DEFTERDAR
SALIHA SULTAN ÇEŞMESİ RESTİTÜSYONU

EYÜP / DEFTERDAR
SALIHA SULTAN ÇEŞMESİ RESTİTÜSYONU

1. Çeşmenin bulunduğu çukurdan çıkarılarak, yükselmiş olan çevre zemini ile aynı kote getirilmesi.

2. Çeşmeyi olduğu yerde bırakıp, güçlü bir drenaj sistemiyle gelen suyun yapıdan uzaklaştırılması.

Birinci yöntem ilk bakışta pratik ve doğru bir çözüm gibi görünüyor. Ancak çeşme ve su terazisinin temel kotu altından kesilip kaldırılması; çukurun doldurulup sağlam bir zemin haline getirilmesi ve yapının tekrar

aynı yere yerleştirilmesi, şu anda elimizde bulunan teknoloji ile gerçekleştirilebilecek bir iş değildir. Çukurun doldurulması ve çeşmenin yükseltilmesi için, yapıyı sökmek zorundayız. Yani korumak istediğimiz nesneyi önce tümüyle yıkacağız ve bir bakıma yok edeceğiz; sonra yeniden yapacağız. Böyle bir işlemde, sökülmüş olan özgün taşların yeniden kullanılacağı düşüncesine dayanıldığında, eski malzeme ile inşa edilmiş bir 20. yüzyıl çeşmesi kazanacağımızı söyleyebiliriz. Ancak özgün malzemenin kullanılma durumu – hele sökümden sonra- yeniden kullanıma elverişli değildir. Kitabe dışındaki taşlar çok yıpranmıştır; sağlam olan tonoz ise, tuğlaları tahrip etmeyecek şekilde sökülemez.

Sonuç olarak bu yöntemde, zemini doldurmak için yapıyı bir moloz yığını haline getirmeden, korumayı başaramıyoruz. Yok ettiğimiz çeşmenin yerine, restitüsyona dayanarak yeni bir Saliha Sultan Çeşmesi ve su terazisi yapabiliriz; ancak yapıyı 'koruduğumuzu' söyleyemeyiz.

İkinci yöntemde, zemin suyundan kurtulmak için yıkmak yerine, yapıyı yerinde bırakıyoruz. Özgün temel kotuna kadar inip çepeçevre bir drenaj sistemi oluşturuyor; iki adet rögarda toplanan suyu, ya orada mevcut yağmur suyu kollektörüne ya da kot elverişli ise doğrudan denize atıyoruz. Eğer drenajın kotu Haliç'in daha altında kalıyorsa, su kıyıya yapılacak iki depo-kuyu'da toplanacak ve kuyular dolduğunda şamandıralı bir sistemin uyarısıyla otomatik olarak devreye giren pompalarla Haliç'e verilecektir. Bu uygulamanın maliyeti yeni bir Saliha Sultan Çeşmesi inşa etmekten daha fazla olmadığı gibi, İSKİ'nin olanaklarıyla gerçekleştirilmesi de kolaydır. Ayrıca ve en önemlisi, çeşmenin özgün durumuyla korunmasını sağlamaktır.

Sudan kurtulduktan sonra yapının restorasyonuna geçilebilir. Bunun için hazırladığımız restitüsyonun tekrar-

lanmasını sakıncalı buluyor ve çeşmenin geçmişiyle ilgili izleri yoketmeden, yalnızca yaşamasını sağlayacak yapısal müdahaleler öneriyoruz:

- Temel kotuna kadar inildikten ve çeşmenin dört yönden açığa çıkması gerçekleştiikten sonra, bu kotu eğimli olarak Defterdar Caddesi'ne kadar devam ettirip çim ile kaplı bir doğal alan şeklinde düzenlemek, Böylece çukurda kalmış etkisini yokedip ön cephenin algılanmasını ve imar planında da park olarak düşünülen alanın bir tarihi eserle süslenmesini, çeşmenin oraya gelenlerin yararlanacağı tarihi bir kent mobilyasına dönüşmesini sağlamak. Parktaki bir buluşma, dinlenme, sohbet alanının odağı olmasıyla bir bakıma eski kentsel işlevini canlandırmak. Bu bağlamda, çeşmeye bir vista noktası özelliği kazandırmak amacıyla, bulunduğu alana "Saliha Sultan Parkı" adının verilmesi de düşünülebilir.

- Etrafına bitişen yapıların kaldırılmasından sonra arka ve yan cephelerde ortaya çıkan bozuk duvar yüzeylerini küfedeki taşı ile kaplamak.

- Tuğla tonozu özgün durumundaki gibi dört yöne eğimli bir taş kaplama ile örtmek ve yine benzer örneklerinin incelenmesiyle elde edilen (restitüsyondaki) profilde, taş bir saçak silmesiyle beden duvarlarına geçişi sağlamak.

- Su terazisi üzerine sonradan gelişigüzel şekilde yapılmış olan sıvaları sökmek; çıkan duvar dokusunu düzleştirme için gereken taş çürütme ve derzleme işlemlerinden sonra merdiven taşları ile terazi taşını yenilemek.

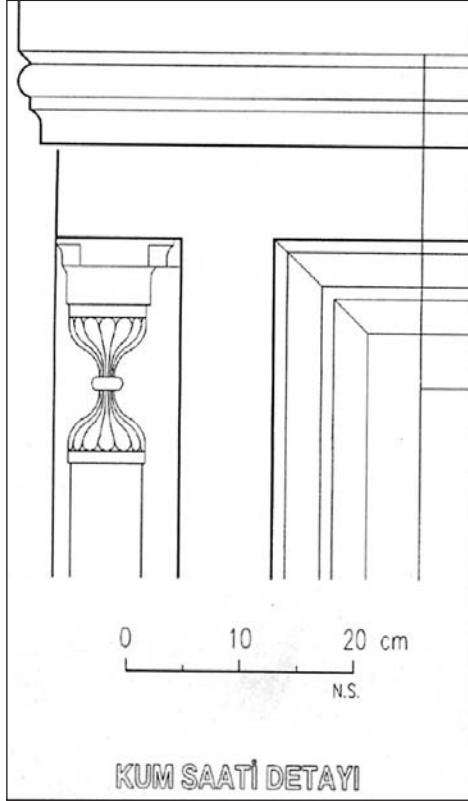
- Özgün ayna taşı ile ilgili herhangi bir veri bulunmadığı için, cephenin yüzeyine yeni ve yalın bir ayna taşı ile musluk yerleştirip, çeşmenin yeniden akmasını sağlamak.

- Tekne ve dinlenme taşları yerleştirmek.

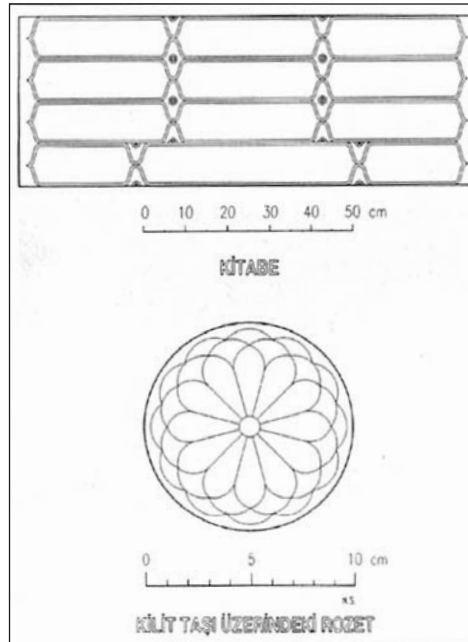
- Özgün cepheyi, aşınmış olan taşların daha fazla zarar görmesine neden olmayacak şekilde mekanik yol-

EYÜP / DEFTERDAR
SALIHA SULTAN ÇEŞMESİ RESTİTÜSYONU

17

EYÜP / DEFTERDAR
SALIHA SULTAN ÇEŞMESİ RESTİTÜSYONU

lardan kaçınılarak, yalnızca su ve arap sabunu ile yıkayıp temizlemek.

- Parkın çim ve çiçek bakımının, temizliğinin aydınlatmasının sürekliğini sağlamak.